

Wat veranderde er in zestig jaar ?

Zestig jaar is ruim tweederde van een gemiddeld mensenleven! Da's lang, heel lang. In die zestig jaar veranderde van alles. Helaas vaak niet in het voordeel van de natuur, laat staan van de vogels. Gelukkig zijn er ook lichtpunten, maar die zijn toch in de minderheid. Intussen woont een derde deel van alle Nederlanders in en langs de Randstad. Verdeel de totale landoppervlakte van Nederland over 17 miljoen inwoners en iedereen heeft dan gemiddeld een stuk grond ter grootte van ongeveer 1376 m² ter beschikking. Een lap van 37 x 37 meter! Om te wonen, te werken, te ontspannen, van natuur te genieten, te sporten of te reizen. Concreet betekent dat er voor de bewoners van de Randstad, waarin het werkgebied van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland (VWG) toch ligt, nog véél minder ruimte is. Wie op kaarten kijkt schrikt.

Haarlem en omliggende gemeenten groeiden in de afgelopen decennia en het bebouwde oppervlak nam sterk toe. Daarvoor werd heel veel duin afgegraven om zand te leveren als basis voor woningbouw in drasse omgeving. Groot Vogelmeer, Oosterplas, Spartelmeer en Wethouder Gelukpark (Bokkedoorns) zijn daarvan zichtbare herinneringen. De aanleg van infiltratiegebieden in de ADW betekende nóg een aanzienlijke ingreep in de duinen, ook al ervaren we dat nu niet meteen meer zo. De groene inrichting binnen de nieuwe bebouwing bleef vaak achter. Vrij recent leverde Schalkwijk zelfs nog schaars openbaar groen in voor verdere verdichting en bebouwing. De meeste grote bouwlocaties ontstonden in het poldergebied. Denk maar aan Schalkwijk en Velsbroek. Gelukkig werden groene recreatiegebieden (nieuwe natuur !) gerealiseerd. De buffer tussen Amsterdam en Haarlem bijvoorbeeld en het Haarlemmermeerse groengebied. Maar veilig gesteld zijn die gebieden allerm minst, kleinschalige bouw vindt, ondanks alle bescherming, nog steeds plaats langs de randen en zelfs in het hart van die gebieden en daarbij gaat het vaak niet eens om noodzakelijke agrarische bedrijfsgebouwen. Nu wordt er zelfs aan de natuurstatus getornd met de dreigende verkoop door Staatsbosbeheer. De open zone tussen Haarlem en Bloemendaal-Aerdenhout, het "Randweggebied", slijt stiekem, maar blijkbaar onstuitbaar, dicht, alle plechtige besluiten en beloften om dat gebied open te houden ten spijt. In Spaarnwoude en aan de duinvoet is eenzelfde proces gaande. Denk maar aan het terrein van het voormalige Provinciale ziekenhuis in Bloemendaal. Nederland was ooit rolmodel voor veel andere landen op het gebied van ruimtelijke ordening. Streekplannen en bestemmingsplannen werden daaraan getoetst. Helaas is dat pad nu

verlaten. Nederland heeft, naast een ruime bevolking, ook een overmaat aan projectontwikkelaars en andere planners. Vaak samen met gemeente- en provinciebestuur wordt eerst gekeken naar de eigen, vaak forse politieke of financiële winst, zonder voldoende rekening te houden met belangen van de burgers. En nog vaker al helemaal niet met die van de natuurlijke omgeving! Natuur, toch meestal begrotingsluitstuk, gaat steeds meer lijden onder dat grote versjacheren. Politieke afspraken over planologie, die voor de verdere toekomst worden gemaakt, worden bij financiële tegenwind net zo gemakkelijk geheel losgelaten of sterk aangepast. Wat burgers dan vaak rest is de gang naar de rechter. Daarbij gaat het dan om enorm lange adem en dito hoge proceskosten, die de meeste burgers en organisaties niet kunnen opbrengen. Zodoende trekt de overheid nogal vaak aan het langste eind.

Een van de eerste en grote bezuinigingsmaatregelen van het nieuwe kabinet betreft de vermindering van middelen voor realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. Het was de bedoeling de belangrijkste bestaande Nederlandse natuurgebieden, die vaak als eilanden in bebouwde of agrarische omgeving liggen, weer met elkaar te verbinden door aankoop van tussenliggende grond. Om daarvan natuurlijke verbindingen te maken voor noodzakelijke natuurlijke verplaatsing van planten en dieren. Die EHS wordt nu op zijn minst ernstig vertraagd en misschien wel losgelaten. De groene provinciale subsidiekraan voor o.a. Landschap Noord-Holland wordt aanzienlijk dicht gedraaid. Helaas blijkt weer overduidelijk dat goed natuurbeleid – meestal een kwestie van jaren - ineens weer de mist in kan gaan als na 4 jaar het politieke roer totaal omgaat. Terwijl de meeste natuurcycli heel wat langer dan die 4 jaar duren!

Nationaal en internationaal neemt en nam het traditioneel boeren af, door veranderd consumentengedrag, door economische processen en nationale en Europese wet- en regelgeving. Daarbij wordt ontwatering voor agrarische bedrijfsvoering opgevoerd en uitgebreid. Intensivering van landbouw en veeteelt zijn grote boosdoeners. Gelukkig neemt het aantal bedrijven, dat op een ecologische- en natuurvriendelijker manier werkt, toe en er kan daarmee zelfs een behoorlijk inkomen worden verdiend. Grasland werd omgezet (omgespoten) tot economisch lucratief bollenland. Veel boerenland in stedelijke, en dus ook onze omgeving, verandert in golfsterrein. Hoezeer de beoefenaren ook hun best doen om de, aanzienlijke ruimte vergende, terreinen ecologisch verantwoord in te richten, het is en blijft een ingrijpende en grootschalige verandering van en in het landschap.

Kleine verwaarloosde gebiedjes nemen steeds meer af, want alles moet opgeruimd en aangeharkt, bebouwd of gesaneerd. Met bijzondere bodembroeders van het oude boerenland, die eens zo algemeen waren, gaat het daardoor niet goed. In sommige grote natuurgebieden gaat het voor die soorten wat beter dan elders, maar dat kan de algemene terug-

gang meestal niet compenseren. Om verdere terugloop van de biologische veelvoud te stoppen, vooral in agrarisch gebied, zal meer dan ooit op soort- en biotoopbescherming ingezet moeten worden, en dat terwijl nogal wat boeren ontevreden zijn met de medewerking van, en beloning door, de overheid voor hun inzet.

Duingebieden waren en zijn nog Zuid-Kennemerland's trots. Maar ook die veranderden sterk. De "Ver-factoren" spelen hierbij een hoofdrol. Verdroging, door over-onttrekking van grondwater voor de drinkwatervoorziening, was voor de duinen bijna catastrofaal. Toen die stopte trad door de snelle stijging van het grondwater verzuuring op. Vermesting, als gevolg van enorme hoeveelheden stikstof uit de lucht (zure regen), bijproducten van landbouw en verkeer, veranderde de begroeiing van het ooit zo schrale duinlandschap. Gevolg: vergrassing en verstruiking die aantonen dat er met de begroeiing iets goed mis is.

Standvogels in bos- en parkgebieden doen het niet slecht. Natuurlijker beheer van bos en park, met handhaving van dood hout en selectieve kap van bomen, speelde bijvoorbeeld Boomklever en Grote Bonte Specht in de kaart. Ernstig minpunt is dat alle insectenetende trekvogels die in de Nederlandse bossen broeden maar in Afrika overwinteren, sinds 1984 in aantal afnemen. Die terugloop is bij sommige soorten enorm. Nachtegalen gingen met 37 procent en Spotvogels zelfs met 85 procent terug en de Grauwe Vliegenvanger, is sterk op zijn retour, evenals de Fluiter.

Door grote investeringen voor riolering en behandeling van afvalwater nam de kwaliteit van het oppervlaktewater sterk toe. Op de meeste plaatsen is dat water weer redelijk schoon. Die verbetering weerspiegelt zich in toename van de visstand en daarmee de groei van de aantallen Aalscholvers, Blauwe reigers en andere viseters. De kleurigste onder hen is ongetwijfeld de IJsvogel, die duidelijk minder zeldzaam werd.

Stranden zijn, met uitzondering van sommige delen van de Wadden, het domein van de strandrecreant, en niet alleen in de zomer, maar feitelijk het hele jaar door. Er wordt nu zelfs gewoon en strandtenten hoeven in de winterdag niet meer te verdwijnen. Bontbekplevier, Strandplevier en Dwergstern kunnen het alleen door zeer strenge beschermingsmaatregelen nog in Nederland volhouden. Sinds de laatste 10-15 jaar nemen soorten die het Waddengebied gebruiken om te rusten en bij te tanken op doortrek, zoals Kanoet, Scholekster, Rosse Grutto en Eidereend op alarmerende wijze af, omdat ze zich (overwegend) met mossels en andere schaaldieren voeden. Die worden op te grote schaal voor menselijke consumptie gevist.

Natuurgebied wordt, door ruimtegebrek (maar ook voor het gemak), steeds meer gebruikt als decor voor grote evenementen. Mega dancefeesten, grote sportevenementen en lawaaierige strandfeesten mogen best eens kritisch bekeken worden om te zien of er op andere plaatsen ruimte voor is. Kite- en buggysurfen, zoals bij de Zuidpier van IJmuiden, is spannend voor de beoefenaren, maar is ook een aanslag op één van de weinige rustplaatsen voor vogels langs de vastelandskust.

De miljoenen huisdieren, als honden en katten, nemen nog steeds toe. Hoewel er geen harde cijfers bekend zijn is duidelijk dat vooral katten een jaarlijkse miljoenenrol onder vogels en andere dieren eisen. Hondenbezitters met weinig tijd, en voldoende geld, kunnen hun dier onderbrengen bij speciale uitlaatservices. Die laten uit in het zéér groot. Tientallen honden tegelijk worden, vaak niet aangeliend, losgelaten, vooral in de duinen rond Zandvoort. Niet zonder risico voor terreinbezoekers en andere honden. Tot nu toe nemen lokale politici tegen deze vorm van wel erg vrij ondernemerschap, die ten koste gaat van de natuur, geen stelling.

In Haarlem en omstreken brengen steeds meer liefhebbers tijd door in de laatste natuurgebiedjes. Die krijgen maar weinig rust, vaak zelfs 's nachts niet. Vleermuiswandelingen, Nachtegalentochten e.a. neigen tot gestage uitbreiding. Georganiseerde wandelingen door de laatste minder toegankelijke gebiedjes zijn leuk voor de deelnemers, maar dragen niet bij aan de broodnodige rust die ook de natuur nodig heeft. Nog meer fiets- en wandelpaden door natuurgebieden leiden onherroepelijk tot verdere versnippering en degradatie van natuurgebied. Promotie voor natuurbeleving kan best anders. Natuur is tenslotte geen consumptieproduct en heeft altijd overleefd zelfs zonder natuurmarketing en winst-optimalisatie!

Om eerdergenoemde en nog veel meer andere redenen is het goed dat de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland bestaat. Meestal is dat de enige partij die de belangen van vogels vertegenwoordigt. Daarnaast is de VWG lid van grotere samenwerkingsverbanden, wanneer het gaat om de natuurbelangen in het algemeen. Na zestig jaar is ons werk niet verminderd, maar gaat juist in belangrijkheid toenemen. Tegen alle verdrukking in, soms ongewenst door anderen, maar juist daarom niet overbodig!